

SPRÁVY A POSUDKY

Kytica pre Mateja Považaja

Desať rokov ubehlo ako voda a opäť si pripomíname okrúhle životné jubileum nášho milého bývalého kolegu, významného slovenského jazykovedca v oblasti teórie a praxe jazykovej kultúry, lexikológie, lexikografie, onomastiky, dlhoročného vedúceho oddelenia jazykovej kultúry a terminológie Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV a hlavného redaktora časopisu Kultúra slova PaedDr. Mateja Považaja, CSc. V júli oslávil svoje osemdesiate narodeniny.

O jeho zásluhách na poli jazykovedy a jeho bohatých aktivitách sa popísalo už veľa (porov. medailóny *Matej Považaj šesťdesiatročný*, Kultúra slova, 2002, č. 3, s. 152 – 155; *Významné jubileum doktora Mateja Považaja*, Kultúra slova, 2012, č. 4, s. 234 – 236), preto sme sa rozhodli menej oficiálne, osobnejšie si pripomenúť nášho bývalého vedúceho. Vybrali sme niekoľko „kamienkov z mozaiky“ tvorivej atmosféry v našom oddelení, ktoré dokladajú kolegiálne a – nebojíme sa napísať – i priateľské pracovné prostredie.

Takmer štyridsať rokov bol oslávenec úzko spätý s časopisom Kultúra slova – od r. 1977 do r. 1991 vykonával funkciu výkonného redaktora, v rokoch 1992 – 2014 bol jej hlavným redaktorom. Vtedajšia výkonná (teraz už hlavná) redaktorka časopisu rada spomína na príhodu, ktorá sa síce neopakovala často, ale zopárkrát áno. Keď mala kompletne pripravené číslo časopisu do tlače, teda po posúdení, korektúrach aj po zalomení, dala ho na posledné čítanie hlavnému redaktorovi. Po pár dňoch jej text odovzdával s výčitkou v očiach: – Hmm, to nie je dobré číslo... Vôbec sa mi nepáči. – Samozrejme, že sa zľakla, či niečo nezanedbala, či na niečo nezabudla, či neprehliadla nejaké chyby. – No vieš, – pokračoval Matej Považaj s úsmevom, – nemám tam nijaký príspevok... – Ako hlavný redaktor pokladal za samozrejmosť pravidelne prispievať štúdiu, článkom či aspoň krátkym príspevkom do časopisu a situácia, keď túto misiu nesplnil, sa mu vôbec nepáčila.

V časoch, keď bol Matej Považaj vedúcim oddelenia jazykovej kultúry a terminológie, sa členky kolektívu pravidelne radili so svojim „šéfom“, konzultovali najmä odpovede pripravované v rámci jazykovej poradne, ale často aj terminologické otázky súvisiace s úpravou textov slovenských technických noriem či legislatívnych textov, bol často tou „poslednou inštancom“, ktorá uzavrela riešenie jazykového problému. V poradenskej činnosti totiž často dostávame otázky, na ktoré v odbornej či vo vedeckej spisbe ne-nájdem odpoveď. Neraz sa stávalo, že sme na konzultácie vedúceho oddelenia čakali doslova v rade. Preto sa nemožno čudovať, že najobľúbenejším obdobím bol paradoxne čas letných dovolení, keď v poradni zostala len jedna pracovníčka, ktorá mohla konzultovať problémy „bez poradníka“.

Matej Považaj dôsledne kontroloval odpovede na otázky smerované do jazykovej poradne. Kolegyne často potešil lístočkom pripnutým ku skoncipovanému listu s odporúčaním, aby problematiku spracovali podrobnejšie v príspevku do časopisu. Znamenalo to, že ocenil ich úsilie pri hľadaní odpovede. Napriek tomu, že pozorne sledoval prácu členiek svojho oddelenia, nechával im priestor, slobodu v rozhodovaní, ako uchopiť problematiku, rešpektoval ich štýl a názory a prípadné korekcie či námietky vedel podať veľmi citlivo.

Členky oddelenia si často spomínajú aj na jeho výrok: – V tomto prípade musím nesúhlasit' sám so sebou. – Túto vetu ako dôkaz svojej „omylnosti“ používal najmä v dvoch prípadoch. Keď sme v rámci poradenstva riešili niečo, čo síce už dávno vyriešené bolo, ale aktuálny výskum či stav jazykovej praxe si vyžadoval iný pohľad na danú otázku. Nebál sa skorigovať svoje stanovisko, keď to bolo potrebné. Druhá situácia vhodná na tento výrok nastala vtedy, keď dostal do rúk konečnú verziu pripravovaného čísla časopisu, spravidla mal najviac zásahov vo vlastnom príspevku. Vždy bolo čo doladiť, preformulovať, čo svedčilo o jeho úsilí sprostredkovať danú problematiku čitateľom čo najlepšie.

Matej Považaj bol dlhé roky vedúcim čisto ženského kolektívu, čo nie je ľahká úloha. No zvládol to s prehľadom a s pochopením. Jeho pokoj v tomto smere zrejme pramenil aj z priaznivého rodinného zázemia, i keď o tom príliš často nehovoril, nebolo veľmi kedy... Z času na čas však prezradil niečo z domácej kuchyne, napríklad prinášal na poradu „otrasný koláčik“. Na otázku, prečo otrasný, odpovedal s úsmevom: – Lebo sa otrasne rýchlo zje.

Matejove povahové a charakterové vlastnosti, predovšetkým silno vyvinutý zmysel pre zodpovednosť a zmysel pre detail ho predurčili na manažérsku prácu – bol dlhé roky vedeckým tajomníkom JÚLŠ SAV a zástupcom riaditeľa ústavu; aj na lexikografickú a ortografickú prácu – je spoluautorom Krátkeho slovníka slovenského jazyka (posledné, piate, upravené a doplnené vydanie z r. 2020) a Pravidiel slovenského pravopisu (posledné, štvrté vydanie z r. 2013).

Je to necelých desať rokov, keď sa Matej Považaj rozhodol odísť z pracoviska a užívať si zaslúžený dôchodok. No v kolektíve, hoci za ten čas značne obmenenom, si aj po rokoch neraz položíme otázku, ako by to riešil Matej, či zaspomíname, konštatujeme, že na toto by mal iný názor, toto by opravil, s týmto by nesúhlasil, tu by bol benevolentnejší, tu prísnejší... Nuž, tvorivá spolupráca vždy zanechá stopu.

Pri príprave tohto pozdravu sme si príjemne zaspomínali na nášho milého kolegu a veríme, že po jeho prečítaní sa mu objaví úsmev na tvári.

Milý Matej, nielen za oddelenie jazykovej kultúry a terminológie, ale aj za ostatných pracovníkov a pracovníčky ústavu Ti želáme radosť zo života, veľa síl, najmä pevné zdravie, pohodu a spokojnosť v rodine. A ďakujeme...

Sibyla Mislovičová

Jazykovedný ústav E. Štúra SAV, v. v. i.

Jubileum prof. Juraja Dolníka, DrSc., alebo Provokačný potenciál jedného jazykovedca

20. augusta 2022 oslávil 80. narodeniny prof. Juraj Dolník, DrSc. Žiada sa preto reflektovať na činnosť tohto významného slovenského jazykovedca. Mnoho už bolo napísané z pohľadu učiteľa či kolegov (J. Horecký: *Päťdesiat rokov docenta Juraja Dolníka*, Jazykovedný časopis, 1992, č. 2, s. 137 – 139; J. Mlacek: *Jubileum univerzitného profesora Juraja Dolníka*, Jazykovedný časopis, 2002, č. 2, s. 143 – 148; S. Ondrejovič: *Jubileum profesora Juraja Dolníka*, Slovenská reč, 2002, č. 6, s. 100 – 102; M. Šimková: *Čerstvý sedemdesiatnik Juraj Dolník a ľudské univerzum konštituované jazykom*, Kultúra slova, 2012, č. 5, s. 302 – 305). Jednou z vlastností,